

3. Якимчук Б.А. Теоретико-методологічні підходи до проблеми професійної свідомості майбутнього педагога. *Вісник Національного університету оборони України №5 (63) 2021 С. 134-140.*

4. Shevchenko N. Professional consciousness: theoretical structure and functional levels *American Journal of Fundamental, Applied and Experimental Researches*. 2017. Issue: 1(4). P.112-121.

5. Shevchenko N. Efficiency evaluation of future teachers' professional consciousness development program. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*. 2017. № 2. С. 162 – 166.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-31>

Шепельова М. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ СТУДЕНТАМИ ВЛАСНИХ ПОТРЕБ

Анотація. На основі аналізу результатів емпіричного дослідження потреб студентів розглядаються особливості усвідомлення студентами власних потреб. За допомогою факторного аналізу здійснено класифікацію потреб студентів. Виокремлено такі основні чотири фактори: 1) життя у соціумі; 2) особистісні потреби; 3) життєзабезпечення; 4) ресурсні потреби.

Ключові слова: потреба, студенти, контент-аналіз, факторний аналіз.

Shepelova M. The peculiarities of own needs' awareness by students

Summary. Basing on the analysis of students' needs empirical research results, the peculiarities of students' awareness of their own needs are considered. With the help of factor analysis, students' needs were classified. The following four main factors were defined: 1) life in society; 2) personality needs; 3) life support; 4) resource needs.

Key words: need, students, content analysis, factor analysis.

Усвідомлення людиною того, що їй потрібно у житті, скеровує її діяльність, а можливість задовольнити свої потреби, чи відчуття

можливості їх задоволення у майбутньому, суттєво визначає задоволеність власним життям. Тривалі обмеження у цій сфері викликають стан навченої безпорадності, коли людина перестає намагатися покращити своє становище навіть тоді, коли з'являється така можливість. Разом з тим, позитивний досвід досягнення поставлених цілей дозволяє набутти впевненості у власних силах і у тому, що позитивні зміни є можливими.

У тлумачному словнику психологічних термінів потреба визначається як «психічне явище відображення об'єктивної нужди організму в будь-чому (біологічні потреби, властиві і людині, і тваринам), або особистості (соціальні або духовні, властиві тільки людині) [1].

Метою цієї публікації є описати особливості усвідомлення студентами власних потреб.

Протягом 2020/2021 навчального року нами було проведено дослідження серед студентів Київського університету імені Бориса Грінченка. Вибірку склали 158 студентів різних спеціальностей та років навчання [див. також 2].

Досліджуванним пропонувалося дати відповідь на питання «Що мені потрібно у моєму житті?» (із серії завдань, запропонованих В. О. Моляко для дослідження творчого мислення). Отримані відповіді набули подальшої обробки за допомогою контент-аналізу та факторного аналізу.

За кількістю зазначених студентами потреб сформувався список із 231 позиції, який набув подальшої обробки за допомогою контент-аналізу та розрахунку факторних навантажень.

Найбільш поширеними відповідями серед студентів були:

- 1) сім'я, рідні та близькі (n=92; 58%);
- 2) здоров'я (n=72; 46%);
- 3) любов, кохання (n=56; 35%);
- 4) друзі, дружба (n=53; 34%);
- 5) гроші, стабільний заробіток (n=51; 32%);
- 6) робота (n=42; 27%);
- 7) матеріальні блага, достаток (n=29; 18%);
- 8) підтримка, турбота (n=28; 18%);
- 9) щастя (n=26; 16%);
- 10) самореалізація (n=24; 15%).

Варто відзначити, що освіту серед основних потреб зазначили 19 студентів (12%). До десяти найбільш суттєвих потреб освіта не потрапила.

Подальший контент-аналіз відповідей студентів дозволив нам згрупувати їх у 22 більш загальні категорії, які позначають сфери життя,

до яких належать зазначені потреби. Наведемо їх у порядку зменшення важливості для досліджуваних (від найбільш важливої до найменш важливої): 1) *близькі стосунки* (n=224) – сюди увійшли такі потреби, як сім'я, рідні та близькі; любов, кохання; дружба, друзі; здоров'я та щастя близьких та ін.; 2) потреби, що реалізуються у *взаємодії з оточенням* (n=86) – до них увійшли щирість, чесність, підтримка, повага, розуміння, довіра, доброта, справедливість, незалежність та ін.; 3) *матеріальні блага* (n=81) – це такі, як гроші, стабільний заробіток, достаток, матеріальна незалежність, матеріальна мотивація, достойна оплата праці; 4) *здоров'я* (n=78) – до цієї категорії окрім самого здоров'я увійшли й ті висловлювання, що стосуються його збереження – здоровий спосіб життя, правильне харчування і т.п.; 5) *ставлення до життя* (n=74) – так ми назвали усе, що стосується відчуття себе у житті – це щастя, свобода, мир, спокій, стабільність, благополуччя, задоволеність життям, безпека, визначеність, оптимізм та ін.; 6) *дозвілля* (n=69) – відпочинок, подорожі, музика, хобі, вільний час; 7) *зайнятість* (n=61) – улюблена робота, справа, кар'єра; 8) *досягнення* (n=56) – самореалізація, успіх, досягнення цілі, знайти себе і т.п.; 9) *освіта* (n=54) – до цієї категорії також увійшли навчання, знання, вміння, навички, ерудованість, дізнаватися більше, навчитися своїй справі; 10) *життєзабезпечення* (n=52) – їжа, вода, сон, повітря, тепло; 11) *мотивація* (n=40) – ціль, мета, сенс, натхнення, цілеспрямованість, вмотивованість, мрії, бажання; 12) *особистий простір* (n=36) – житло, дім, затишок, комфорт; 13) *розвиток* (n=32) – сюди також увійшли робота над собою, самовизначення, постійне самовдосконалення; 14) *особистісні риси* (n=29) – самоконтроль та дисципліна, впевненість у собі, мудрість, терпіння, сміливість тощо; 15) *соціальне життя* (n=25) – спілкування, люди, цікаві знайомі, нетоксичне оточення тощо; 16) *емоції* (n=24) – позитивні емоції, радість, враження, сміх, гострі почуття, настрої, задоволення тощо; 17) *стосунки із собою* (n=16) – мати власне «Я», бути собою, розуміння себе та своїх вчинків, любов до себе, внутрішній баланс, гармонія із собою, розуміння свого призначення, віра в себе тощо; 18) *довкілля* (n=9) – країна, земля, природа тощо; 19) *джерела інформації* (n=8) – книги, Інтернет, інформація; 20) *час* (n=7) – сюди також увійшли зручний розпорядок дня, баланс між роботою та відпочинком; 21) *тварини* (n=6) – домашні улюбленці, коти, собаки тощо; 22) *розумові якості* (n=5) – розум, порядок у голові, чистота свідомості, аналіз; інше (n=11).

Далі, за допомогою факторного аналізу ми здійснили класифікацію потреб студентів, виокремивши такі основні чотири фактори: 1) життя у соціумі; 2) особистісні потреби; 3) життєзабезпечення; 4) ресурсні потреби.

За результатами розрахунків до *першого фактору* (Ф1) було віднесено такі групи потреб студентів: 1) близькі стосунки (0,54); 2) освіта (0,50); 3) ставлення до життя (0,48); 4) стосунки з оточенням (0,48); 5) матеріальне забезпечення (0,47); 6) досягнення (0,45); 7) розвиток (0,37).

До *другого фактору* (Ф2) ми віднесли наступні групи потреб: 1) особистісні риси (0,75); 2) розумові якості (0,60); 3) стосунки із собою (0,58); 4) зайнятість (-0,44). Варто відзначити, що для цього фактору достатньо суттєві від'ємні значення мають показники «близькі стосунки» та «зайнятість», що додатково підкреслює спрямованість цього фактору на власну особистість, а не на оточення.

До *третього фактору* (Ф3) ми віднесли такі групи потреб досліджуваних: 1) життєзабезпечення (0,72); 2) соціальне життя (0,61); 3) особистий простір (0,36); 4) емоції (0,35); 5) час (0,35).

Четвертий фактор (Ф4) включає такі групи потреб студентів: 1) джерела інформації (0,67); 2) здоров'я (0,50); 3) тварини (домашні улюбленці) (0,45); 4) дозвілля (0,44); 5) докільля (0,41); 6) мотивація (0,32).

За змістом *перший фактор «Життя у соціумі»* передбачає, що для комфортного життя у суспільстві студенти вважають необхідними наявність близьких стосунків (сім'ї, рідних та близьких; любові, кохання; дружби, друзів; здоров'я та щастя близьких та ін.); освіти (навчання, знань, вмінь, навичок, ерудованості, дізнаватися більше, навчитися своїй справі); гармонійного ставлення до життя (щастя, свободи, миру, спокою, стабільності, благополуччя, задоволеності життям, безпеки, визначеності, оптимізму та ін.) та стосунків з оточенням (щирості, чесності, підтримки, поваги, розуміння, довіри, доброти, справедливості, незалежності та ін.); матеріального забезпечення (грошей, стабільного заробітку, достатку, матеріальної незалежності, матеріальної мотивації, достойної оплати праці, досягнень (самореалізації, успіху, досягнення цілі, знайти себе і т.п.) та розвитку (роботи над собою, самовизначення, постійного самовдосконалення).

Другий фактор «Особистісні потреби» має таке змістове наповнення: особистісні риси (самоконтроль та дисципліна, впевненість у собі, мудрість, терпіння, сміливість); розумові якості (розум, порядок у голові, чистота свідомості, аналіз); гармонійні стосунки із собою (мати власне «Я», бути собою, розуміти себе та свої вчинки, любов до себе, внутрішній баланс, гармонія із собою, розуміння свого призначення, віра в себе тощо); зайнятість (від'ємне значення), що підкреслює спрямованість цього фактору на власну особистість, а не на соціум.

Третій фактор, який ми умовно назвали «*Життєзабезпечення*» за змістом передбачає необхідність таких базових речей, як вода, їжа,

повітря, можливості спілкування з оточенням, наявність особистого простору (житла), часу, переживання емоцій.

Четвертий фактор, який ми умовно назвали «*Ресурсними потребами*» має таке змістове наповнення: джерела інформації (книги, Інтернет, інформація); здоров'я; тварини (домашні улюбленці) як джерело позитивних емоцій; дозвілля, що дає можливість відновити сили; довкілля (країна, земля, природа тощо); мотивація (ціль, мета, сенс, натхнення, цілеспрямованість, вмотивованість, мрії, бажання).

Список використаних джерел:

1. Бродовська В. Й., Грушевський В. О., Патрик І. П. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів. К.: Професіонал, 2007. 512 с.

2. Шепельова М. В. Класифікація потреб студентів в умовах невизначеності. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Т. 33 (72), № 4, 2022. С. 65-69. – 0,6 д.а. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.4/12>